

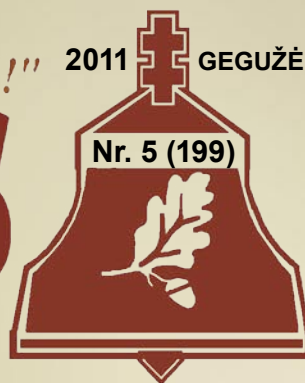
"Ir šviesa, ir tiesa mūs žingsnius telydi!"

2011

GEGUŽĖ

VARPAS

LIETUVOS LAISVĖS KOVOTOJŲ SĄJUNGOS LEIDINYS

JONAS JABLONSKIS

(1860–1930)

Tapyba, Vladas Didžiokas, 1930 m., KČDM

Didžiausias bendrinės lietuvių kalbos ugdytojas, tobulintojas, jos pagrindų kūrėjas, sugebėjęs atskirti ir iškelti tai, kas lietuvių nacionalinės bendrinės kalbos raidos procese buvo progresyvu ir gaju. Jis – pirmasis bendrinės kalbos sintaksės, terminologijos ir apskritai rašomosios kalbos teoretikas, jos mokslo kūrėjas.

Sveiki sulaukę šventų Velykų!

Gegužės šventinės ir atmintinos dienos:

1-oji – Motinos diena, Atvelykis,

7-oji – Spaudos atgavimo, kalbos ir spaudos diena

Sveikiname

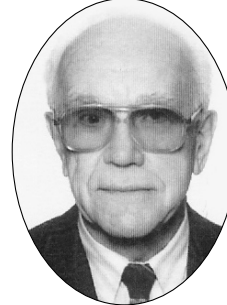
Stasį Sipavičių
90-mečio proga

Eleną Petrikonienę
85-mečio proga

Valentiną Stasiulį
85-mečio proga

Antaną Algirdą Pocių
80-mečio proga

Julijoną Stanislovą
Šalkauską 80-mečio
proga

Viktoriją Bieliauskaitę
70-mečio proga

Petrą Romą Šaulį
70-mečio proga

Antaną Plieskį
55-mečio proga

Antaną Buroką
apdovanojimo
„Už nuopelnus
Lietuvai“ Riterio
kryžiumi

Kalbininkai apie kalbininką Joną Jablonskį

Juozas Balčikonis:

J. Jablonskis mums suformavo rašomąją kalbą: sutvarkė rašybą ir savo paties raštais davė taisyklingumo pavyzdį. Jis nurodė kelią, kuriuo turime eiti, jei norime turėti padorią kalbą – tas kelias yra laikytis gyvosios kalbos normų. Remdamasis tuo principu, jis visą gyvenimą taisė mūsų raštų kalbą. Kiekvieną svarbesnį leidinį jis vertino kalbos atžvilgiu, kėlė nukrypimus nuo gyvosios kalbos.

Kalbos tėvo titulas, kuriuo Jablonskis vadinamas dar gyvas ir kuris dabar visų kartojamas jam mirus, turės amžinai pasilikti prie jo vardo. Jis mūsų kalbai yra padaręs tiek nuopelnų, jog tas garbingas titulas nėra tik koks laikinas mūsų sugraudintos širdies papuošalas ant brangaus žmogaus kapo gailėsčio dienoje.

Pranas Skardžius:

Būdamas didelis visuomenininkas, realistas ir praktikas, jis visą savo dėmesį buvo sukoncentravęs ties bendrine praktikos kalba; net tada, kada mirtis traukė jį iš gyvenimo, jis nenustojo sielotis kalbos dalykais ir jam rūpėjo dar, ar įvyks posėdis laikraštinės kalbos dalykams svarstyti. Tai-

gi pirmiausias jo rūpestis buvo – kalbos taisyklingumas, sklandumas ir gražumas. Tai buvo alfa ir omega.

J. Jablonskis, gerai išlavintas mokslškai ir jausdamas kalbos dvasią, galėjo anksčiau už kitus išvelgti daugybę mūsų kalbos dėsnių ir juos pritaikyti bendrinei kalbai, todėl jis pirmasis galėjo dėti pamatus mūsų pastovesnei rašybai, sintaksei ir apskritai raštų kalbai. Be to, jam daug pavojingų klystkelių yra padėjusi išvengti ir jo blaivi kalbinė nuovoka.

Algirdas Sabaliauskas:

Kokius komplimentus mes sakome poetui, jeigu jo eilėraštis tampa žinoma liaudies daina, arba koks gražus yra dailininko laimėjimas, jeigu jo kūrinį, ir be parašo pamatę, atpažįsta jo tautos žmonės. Tada sakome, jog jie tapo visos liaudies nuosavybe. Su tokiu poetu ar dailininku norėtusi palyginti ir Jono Jablonskio nuopelnus mūsų kalbai ir apskritai kultūrai. Juk Jablonskio įtaką mes šiandien jaučiame vos ne kiekviename žingsnyje. Turbūt nerasime šiandien Lietuvoje lietuviškai kalbančio žmogaus, kuris nepavartotų žodžio, prie kurio vienaip ar kitaip nebūtų prikišęs

pirštų Jablonskis. Juk pirmadienis, antradienis, ateitis, pra-eitis, degtukas, atvirukas, vienaskaita, daugiskaita, valstie-tis, tautietis, šviesuolis, tamsuolis, pažanga, pojūtis, įtaka, ispūdis ir daugybė kitų – tai vis žodžiai, kuriuos į mūsų kalbą paleido Jablonskis, o kiek neprašytų svečių – nereika-lingų svetimybų jis išvarė iš lietuvių literatūrinės kalbos.

Arnoldas Pirockinas:

Iš plačios, šakotos Jablonskio paskutiniojo dešimtmečio veiklos kaip ryškiausios kalnyno viršūnės iškyla du išskir-tinės vertės ir masto darbai – Rygiškių Jono „Lietuvių kal-bos gramatika“ (1922 m.) bei „Linksniai ir prielinksniai“ (1928 m.). Taigi visų kalbininko ieškojimų, svarstymų,

diskusijų su kitais ir pačiu savimi apibendrinimas ir galu-tinė išvada. Jie verti specialių studijų, kuriose galima būtų apžvelgti ir tai, kas Jablonskio padaryta, ir tai, kas nepada-ryta. Jų reiktų, kad nustatytume, kaip atlaikė Jablonskio teiginiai svarbiausią patikrinimą – laiko patikrinimą“.

... Jablonskio darbai ... dar slepia daug mūsų žymiau-sio mokojo pastebėtų dalykų, kurių nesugebėjo tinkamai įvertinti jo amžininkai, o paskui juos – ir mes. Tarsi apa-kinti dabartinės vartosenos, dažnai skubame atmesti Jab-lonskio nuomonę, ją sumenkinti. Jo darbai buvo ir tebėra per mažą studijuojami: dažniausiai jie akiai priimami arba atmetami.

Ką reiškia tautybę stumti į pilietybės šešėlį

Algimantas Zolubas

Demokratijos akiratyje nei tautos, nei tautybės nėra, demokratijos mechanizmas pripažįsta tik valstybę ir pilietybę. Iš reikalo įvardyti valstybėje gyve-nančius ir Lietuvos pilietybę turinčius kitų tautybių žmones, sugalvotas ir jau vartojamas terminas *pilie-tinė tauta*. Šis terminas demokratijos mechanizmui yra tinkamas ir nesunkiai apibrėžiamas: *piliietinė tau-ta – konkrečios valstybės piliietinė visuomenė*. Tačiau nei mūsų Konstitucijoje, nei kituose normatyviniuose dokumentuose terminas nėra įteisintas, todėl dėl jo esmės ir vartosenos keliamos abejonės ir net įtari-mas, kad tautybė prilyginama pilietybei, o tokiu at-veju tautybė tarsi ir nebevertinama. Kai ką, sekdami kitų demokratių valstybių pavyzdžiu, jau ir esame padarę: Lietuvos Respublikos piliečio pase tautybė nebežymima. Kosmopolitų skatinami einame dar toliau: švenčių proga vangiai keliamė Trispalvę, dėl menkaverčio mokymo kalbame lietuviška puskalbe, nebedainuojame lietuviškų dainų, tautinius rūbelius keičiame į džinsus... Gal pradedama pamiršti ir tai, kad Lietuvos Respubliką 1918 metais kūrė ir 1990 metais atkūrė lietuvių tauta, kad ši tauta yra kamie-ninė Lietuvos piliietinėje tautoje.

Tauta

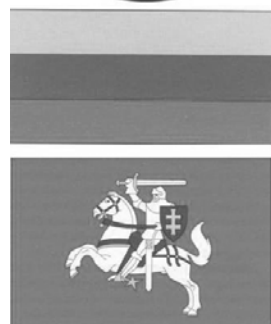
Tauta iš esmės yra istorinė kategorija, ji yra žmo-nių bendruomenė, kurią jungia politinės ir ekonomi-nės gyvenimo sąlygos, vienodi papročiai, tradicijos, dažnai tikėjimas. Tautos būtis neapibrėžiama nei rase, nei kalba, nei religija, nei teritorija, nei valsty-biniu suverenitetu, nors visos šios savybės yra dau-giau ar mažiau svarbios tautos būčiai. Teisiausiais reikia laikyti tuos, kurie pagrindiniu tautos bruožu laiko iš amžių glūdumos einančią istorinio likimo bendrystę. Istorinės bendrystės suvokimas tautoje ir yra tautinė sąmonė, tautos dvasia. Tautinė sąmonė, jos gimimas kartu su tautos gimimu skendi vienin-

gos ir nepakartojamos tautos istorijos gelmėse. Išskirtiniu tautos bruožu reikia laikyti jos savitą kultūrą – patį didžiau-sią turtą, kuriuo ir skiriasi nuo kitų tautų. Kultūros plėtojei palankesnes sąlygas turi ma-žosios valstybės, nes didžiųjų siekiai užimti didesnes terito-rijas, organizuoti ir išlaikyti stipresnę gynybai ar puolimui kariuomenę, sudaryti sudėtin-gą administracinį aparatą ir valdymą jiems nepalieka vie-tos rūpesčiui kultūra; besiplės-damos plokštumoje, jos negali pakilti. Kas sukaupia Ermitaže, Britų muziejuje ar Luvre, labiau atspindi ne rusų, anglų ar prancūzų kultūrą, o mažųjų, iš ku-rių tie kūriniai buvo gauti, nupirkti ar pagrobti. Ne didieji, o mažieji pasižymi moksle, garsėja reikšmin-gais atradimais ir išradimais. Mažosios tautos savita kultūra įdomios pasauliui, todėl bergždi mūsų vei-kėjų kėsmai sudominti pasaulį kokiais gugenheimais, nykštukiniais „dangoraižiais“, grandioziniais fejer-verkais ar kerėpliškais skulptūromis. Pasaulyje, būdamas lygiaverčiu žmogumi, lietuvis kitataučiu įdomus lietuviškumo išskirtinumu, tautinio charak-terio savybėmis, savitos kultūros raiška.

Tautybė – vertybė. Ji turi būti puoselėjama, tau-sojama, gerbiama. Tautiečių visuma – tauta, jos būstas – valstybė. Nutautinimas, pasidavimas kos-mopolitiniam virsmui veda į tautos ir jos valstybės išnykimą.

Piliėtis

Pilietybė yra formali kategorija, piliečiu tampama įgijus įstatymu numatytą cenzą ir davus valstybei pasižadėjimą ar priesaiką. Tautiečiu gimstama, tau-

tietį ženklina istorinio likimo bendrystės ženklas. Čia gali kilti klausimas, kaip turime vertinti kitataučius, kurie jau šimtmečius čia gyvena, kurie savo likimą susiejo su Lietuva. Kitataučiai, šimtmečius gyvenę kartu su lietuviais, savo likimą susieję su Lietuva, yra pilietinės lietuvių tautos nariai, nors jų kilmė kitokia. Teisus buvo popiežius Jonas Paulius II, kai 1993 m. lankydamasis Lietuvoje, čionykščius lenkus vadino lenkiškos kilmės lietuviais. Šveicarijos vokiečius, italus, prancūzus ir retoromanus, kurie sudaro Šveicarijos valstybę, vadiname šveicariais, nors net tokios tautybės nėra.

Imigrantus, okupantus bei jų palikuonis tautine priklausomybe dera vertinti išskirtinai. Ar gali atstovauti lietuvių tautos idealams ir interesams buvę sovietiniai okupantai bei jų palikuonys, kurie, formaliai tapę Lietuvos piliečiais, Lietuvoje steigia kitos šalies vardu politines organizacijas? Antai Lietuvoje įregistruotos ir veikia politinės organizacijos Rusų sąjunga, Lenkų rinkimų akcija, visuomeninė Lenkų Lietuvoje (Poliaki na Litve) organizacija; jei jie ne Lietuvos rusai, ne Lietuvos lenkai, o rusai ir lenkai Lietuvoje, aišku, nors jie yra Lietuvos piliečiai, Lietuvos tautiniams reikalams bus abejingi arba priešingi. O kaip tie piliečiai elgtųsi valstybei svarbiais tautiniais klausimais referendumuose, rinkimuose, iškilus grėsmei ar karinio konflikto atveju? Užtenka prisiminti, kaip balsavo 1990 m. kovo 11 d. Aukščiausios Tarybos – Atkuriamojo Seimo nariai lenkai dėl Lietuvos nepriklausomybės arba kaip kėsinosi kurpti Lietuvoje lenkų autonominių darinių. Jie, būdami *Lietuvos pilietinės tautos* nariais, atstovauja kitoms valstybėms, taigi, neturėdami lojalumo Lietuvos valstybei, kamieninės tautos nariais negali būti. Per mūsų Teisingumo ministerijos ydingą partijų registravimą, tarp Lietuvos valstybės piliečių randasi piliečiai su kitataučių kortomis ar be jų, tačiau Lietuvai nelojaliai.

Valstybė

Valstybė yra politinė bendruomenė, turinti savo aukščiausiąją valdžią, savo teritoriją, savo įstatymus, savo valstybinius simbolius (himną, herbą, vėliavą), savo kariuomenę bei kitas, nuo kitų valstybių nepriklausomas, valstybines institucijas. Valstybė yra tautos pilis, jos būstas. Optimali tautos būseną yra savoje nepriklausomoje valstybėje. Vargu ar rasime valstybę, kurią sudarytų vienos, kamieninės tautos žmonės. Tačiau savo likimą susieję su kamienine tauta kitų tautybių žmonės, tapę jos valstybės piliečiais, gyvena ir veikia pagal šios valstybės įstatymus, išpareigoja jai, tvirtina valstybingumą, tampa kamieninės tautos nariais.

Tautą sukurti savo valstybę skatina meilė laisvei, įgalinančiai turėti saugią vietą, leidžiančią netrukdomai vystytis pagal savo prigimtį. Laisvės troškimo pagimdyta toji valstybė ir tarnauja laisvei, užtikrina jos kūrėjų saugumą. Mažoji valstybė tik laisve ir gali kompensuoti didžiųjų pranašumą ir galią, todėl ją taip vertina, ją puoselėja, dėl jos gyvybę aukoja. Dėl laisvės į neišvengiamą žūtį ėjo tūkstančiai lietuvių, suomių, kitų nedidelių tautų, į tokią žūtį šiandien eina čečėnai. Kadangi fizinis tautos naikinimas jos dvasios, taigi ir laisvės troškimo, sunaikinti nepajėgus, tokia didžiųjų kova yra beprasmė, pelno visuotinę pasmerkimą.

Nacionalizmas

Lietuvoje tautinis ugdymas kaip sudedamoji pilietinio ugdymo dalis valstybiniu lygmeniu jau apeinamas arba apie jį kalbama vangiai. Žodis nacionalizmas, lygiavertis tautiškumui, jau oficialiai, kaip ir sovietmečiu, laikomas vos ne smerktinu reiškiniu. O juk Lietuvos valstybę pagal Konstituciją kuria lietuvių tauta, kamieninė tauta yra lietuviai, todėl nacionalistais pozityviaja žodžio prasme turime ir būti. Iš praeities einančios „tautų draugystės“ ir iš dabarties kosmopolitinės nuostatos tautinės savimonės pradus ne tik užgožia, bet kėsinasi juos visiškai ištrinti. Apstu ženklų, kad Lietuva, deramai nepuoselėdama savo kultūros bei tradicijų, labai lengvai susižavi priimamais užsienietiškais niekučiais (Valentino diena, helovynas, fejerverkai), pasiduoda globalizmo bei kosmopolitizmo kėslams. Ne tik iš kitataučių tenka išgirsti: „Lietuvėlė – valstybėlė“. Panašiai pasakoma ir apie kitas mažas valstybes. O didžiosios valstybės dar priekaištuoja, kad mažosios tautos su savo miniatiūriškais valstybėlėmis kelia pavojų taikai, kad jų kapitalai menki tarptautinei pramonei ir prekybai, kad jos trukdančios didžiosioms valstybėms racionaliai tvarkyti pasaulį. Remdamiesi tokiais argumentais didieji stengiasi prisijungti mažuosius ir tokio savo elgesio nevadina kolonializmu ar imperializmu, o integracija, laisvanorišku prisijungimu ar kova su terorizmu. Ar pamatuotas toks didžiųjų sureikšminimas ir mažųjų menkinimas?

Didžiųjų silpnybė ir mažųjų galybė

Šveicarijos sūnus, didis Lietuvos patriotas ir pilietis profesorius Juozas Eretas knygelėje „Išsivijos klausimu“ (Roma, LKMA, 1974) vaizdžiai parodė, kad tautų ir jų valstybių galia ir reikšmė žmonijos istorijoje nėra proporcinga jų dydžiui, kad didžiosios valstybės nėra tokios galingos ir reikšmingos kaip didelės, o mažosios nėra silpnos ir nereikšmingos kaip mažos. Visa Europa yra mažų erdvių žemynas

ir jos yra pakankamai saugios, tikri kultūros ir civilizacijos židiniai. Po Pirmojo pasaulinio karo į vakarus nuo Maskvos Europoje buvo daugiau nei 35-ios valstybės, o į rytus iki Kinijos – tik viena, tačiau Europa iki šiol pasaulį veikia energingiau, negu visi kontinentai kartu, o kultūrinis atžvilgis yra didinga, nors fiziškai nėra galinga. Ji yra mažųjų valstybių tėvynė. Europietis labiau rūpinasi kokybe, o ne kiekybe, individualumu. Jis, anot J. Ereto, mieliau nori būti lietuviu vienetu priekyje, negu storu nuliu po jo.

Pagrindinis didžiųjų valstybių silpnumo požymis yra jų trapumas. Šią silpnąbę parodo jų vengimas geografiškai tiesiogiai suartėti su kitomis didžiosiomis, tarp savęs ir konkurentės nori turėti saugos zonas – buferines valstybes (todėl Rusija taip priešinosi Baltijos valstybių jungimuisi į euroatlantines struktūras, dabar siekia daryti įtaką per ekonomiką). Sienos kivirčių, valstybinių konfliktų, pažeidžiamumo baimė lydi visas didžiąsias valstybes. Didžiųjų pastangos tapti galingomis neatitinka milžiniškų aukų, kurias patiria konkurentės. Trumpalaikiai bismarkinės ir hitlerinės Vokietijos, Japonijos, carinės Rusijos ir Sovietų Sąjungos iškilimai tik patvirtina minimą didžiųjų trapumą, laikinumą, netikrą spindesį savo kultūros ir ekonominių galių menkinimo sąskaita. J. Ereto žodžiais tariant, turint galvoje, kad didieji anksčiau ar vėliau bus ištumti iš savo jėgos pozicijų, jie turėtų dar „geruose laikuose“ susilaikyti nuo skriaudimo ir apstumdymo tų, į kurių tarpą jie neišvengiamai patys pateks. Toks išspėjimas šiandien tinka ir Kaukaze vykdančiai agresijai Rusijai, kuri jau dabar turėtų apverkti ne tik beprasmiškai žuvusius dešimtis tūkstančių savo karių, bet ir pragaištingą

savo valstybės ateitį. Įsigilinę į J. Ereto pastebėjimus, matysime, kad mažųjų tautų buvimas įvairove ir grožiu praturtina pasaulį, todėl skriauda mažoms tautoms tampa skriauda visiems.

Teisė į būtį

Teisė tiek žmogui, tiek tautai yra esminė Kūrėjo suteikta dovana, todėl jos negali paneigti joks žemiškas valdovas. Ji negali būti siejama su tautos ir teritorijos didumu ar kitokiu didžiūno svoriu. Jei teisė nepripažįstama, žmogus ar tauta dėl jos kovoja, nes ji tvirtesnė ir už tvirčiausius teisės neigėjus. Jei kovojama atkakliai, teisė visuomet laimi, nes teisę žlugdanti jėga, kad ir kokia didelė būtų, yra trapi, o teisė – amžina. Jėgos prieš teisę pralaimėjimų istorija tai nuolat patvirtina.

Pasaulis keičiasi, randasi naujos valstybės, kurios jungiasi arba išlieka nepriklausomos sąjungoms, besijungdamos dalį savo teisių ir įsipareigojimų saugumo vardan demokratinio būdu perduoda sąjunginėms struktūroms, tačiau tautos teisė į savitą būtį laikytina šventa, nedaloma, bendryste paženklinta amžių glūdumoj, turi tokia išlikti ateičiai.

Lietuvos visuomenė turi atmesti įvairių pamokslautojų (juolab ne kamieninės tautos atstovų) šūkavimus apie tautų lygybę, (iš tikrųjų – asimiliavimą, kosmopolitinį suvienodinimą), o kamieninės lietuvių tautos reikalą tausoti ir ginti, užtikrinti teisę į vertą būtį. Džiugina ir sveikintina tai, kad nepaisant dešimtmečius trukusio nutautinimo bei dabarties globalistų, kosmopolitų bei liberalų pastangų tautiškumą niekinti Lietuvoje, ypač jaunojoje kartoje, randasi tautinio atgimimo ženklai.

Apie šventines jaunimo eisenas

Neseniai prabėgusi Kovo 11-sios šventė sukėlė nemažą įvairiabalį atgarsį tiek spaudoje, tiek internete. Ypač daug diskusijų apie jaunimo eitynes Vilniaus ir Kauno gatvėmis. Vieni išreiškia susirūpinimą apie netinkamą tautinių jausmų pasireiškimą, nes eisenose skambėjo kitų tautybių žmones užgaunantys šūkiai, kiti išvelgia protestą prieš Lietuvoje vykstančią emigraciją, plintantį abejingumą valstybės ir tautos likimui, o kairieji kraštutiniai radikalai – *homo sovieticus* ir jų atžalos eisenas sutinka šūkiais „fašistai nepraeis“. Tačiau tenka pripažinti, kad pastarieji neteisūs, nes eisenose radikalčiai nusiteikusių jaunimo buvo nedaug. Daugelis iš dalyvaujančių eisenose norėjo tik švenčių proga pademonstruoti savo tautinius jausmus.

Esu buvęs sovietmečio politinis kalinys. Ilgus metus kalėti lageryje sovietinis teismas nuteisė už

tai, kad mes, grupelė moksleivių, išreikšdami savo patriotinį nusiteikimą ir protestuodami prieš sovietinių okupantų savivalę Lietuvoje, susibūrėme į po grindinę antisovietinę organizaciją. Tokių organizacijų Lietuvoje buvo daugybė. Už tautinį nusiteikimą apie 54 tūkstančiai moksleivių ir studentų pateko į sovietinius lagerius ir tremtį. Jie tuomet buvo smerkiami, net vadinami fašistais.

Kyla pagrįstas klausimas, ar nepriklausomoje demokratinėje Lietuvoje jaunimas turi teisę burtis į tautines organizacijas, rengti eisenas švenčių metu. Aišku, kad turi, o kad šios eitynės igauna neigiamą atspalvį, esame kalti mes, vyresnių kartų žmonės, nes mes jų tinkamai neišauklėjome. Įvairūs neigiami reiškiniai tarp jaunimo randasi dėl to, kad per 20 metų nei visuomenė, nei besikeičiančios valdžios nesusugebėjo jaunimo tinkamai tautiškai išugdyti. Jauni-

mui nebuvo įskiepytas supratimas, kad bet kuriomis ir sunkiausiomis aplinkybėmis lietuviai turi išlikti lietuviai, kad tikra Tėvynės meilė yra neatsiejamai susijusi su pagarba kitų tautų žmonėms, kurie taip pat myli ir gerbia savo tėvynę.

O kas vyksta dabar? Vietoj plėtoti ir gerinti mokyklose tautinį ugdymą, pasigirsta balsų, kad jo visai reikia atsisakyti. Štai pilietis J. Vaiškūnas internetiniame tinklapyje rašo: „Patartina vengti patriotizmo ir nacionalizmo apraiškų. Atėjo laikas pagalvoti ir apie valstybės švaistomas lėšas patriotinio tautinio ugdymo programai, nes matome prie ko tai privedė“. Šiam augančio globalizmo liūne pasimetusiam žmogui tinkamą atkirti duoda viena tikra pilietė. Ji rašo: „Tėvynės meilės nereikia ieškoti su žiburiu viduryje baltos dienos, nes ji čia pat pas tą, kuris bran-

gina savo nedidelės tautos garbingą praeitį, kuris nori pratęsti jos gyvastį, o ne skandina ją globalizme, kuris naudingas tik didelėms tautoms“.

Skaudžiai atsiliepia tai, ko nepadarėme per 20 nepriklausomybės metų ir už tai neturime teisės kaltinti jaunimą, kuris mato skaudžias Lietuvos vietas ir ieško savojo kelio ją pagerbti. Būtina kuo greičiau taisyti jaunimo auklėjimo klaidas, leisti jiems demonstruoti, tik eisenos turi būti ne spontaniškos ir chaotiškos. Patys jaunuoliai turi siekti apsisaugoti nuo kenksmingų jų atžvilgiu provokacijų iš tų, kurie stengiasi tokias eisenas visokeriopai politiškai apjuodinti ir diskredituoti.

Eugenijus Rimvydas Stancikas, Laisvės kovų dalyvis, sovietmečio politinis kalinys

Iš mūsų istorijos paraščių

Kun. Petras Dumbliauskas

Mokykliniuose istorijos vadovėliuose, ugdymo programose tik apgraibomis, užuominomis kalbama apie lietuvių tautos patirtas kančias, kovas dėl laisvės ir nepriklausomybės, apie pasipriešinimo reiškinius, pasaulyje analogų neturinčius, nežinomus, negirdėtus. Tai knygnešystė, partizaninis karas šiaip ir anapus kalėjimų grotų, nuožmaus persekiojimo sąlygomis pagrindinės spaudos leidyba. Deja, minimi reiškiniai stumiami į pilietinio patriotinio ugdymo paraštes, stumiami į užmarštį. Iš tikrųjų okupacijų istorijos paraštėse lieka įsimintini, pamokantys dalykai, kurių pamiršti nevalia.

Fas est ab hoste doceri (galima ir iš priešo pasimokyti (Ovidijus))

Mūsų tautos, Tėvynės didžiausias priešas – sovietinis komunizmas, - iš kurio, pasirodo, tautai reikėjo pasimokyti. Mename laikus, kai sovietai, okupavę kokią kraštą, valstybę, pirmiausiai pašalina tos valstybės tarnautojus, viską rūpestingai „iššluoja“, sugrūda į kalėjimus, tremia, fiziškai sunaikina. Net sargus ir šlavėjus pašalina, nebent užverbuoja bendradarbiauti su čekistais, išdavinėti net draugus.

Kunigo Krizanto Juknevičiaus brolis vokiečių okupacijos metais buvo tik seniūno pavaduotojas, tačiau už tai gavo 25 metus lagerio. O kur Nepriklausomos Lietuvos karininkai, savanoriai, valdininkai, ministrai? Nei vienas nebuvo be „dėmesio“ paliktas, vienokiu ar kitokiu būdu paliestas, kalintas, nužudytas. Nekalčiausios profesijos atstovai mokytojai vieni pirmųjų patyrė represijas.

Tik pradžios mokykloje mane mokė trys mokytojai. Edvardas Juškevičius su tėvais buvo ištremtas 1941 m. ir negrįžo. Stasys Tumelis, sovietams oku-

pavus Lietuvą, pabėgo į Vokietiją, tačiau vokiečiai jį gražino; jo likimas nežinomas, bet aiškus – nužudytas. Mokytojas Zigmas Šerkšnas antros okupacijos metu buvo suimtas ir Lukiškių kalėjime nužudytas.

Mes iš priešų komunistų nepasimokėme: atgavus Nepriklausomybę, mūsų tauta visus Maskvos kolaborantus ir genocido vykdytojus ne tik nebaudė, bet suteikė jiems aukštas vietas Prezidentūroje, Seime. Komunistų partijos centro komiteto pirmąjį sekretorių tauta išrinko prezidentu, užuot jį pasiuntus į Lukiškes. Visa Europa, o gal ir pasaulis stebėjosi mūsų pasirinkimu...

Komunistai, tik įžengę į okupuojamą šalį, iškart pradėdavo ieškoti „liaudies priešų“ ir gausiai jų surasdavo: pradėdant nuo kūdikio, ligonio ir žilagalvio senelio. Ir visiems paruošė kelionę į tremtį – badą, šaltį, mirtį. O mūsų tautos vadovai tik po 20 ties metų „rimtai“ pradėjo ieškoti KGB darbuotojų, mūsų tautos budelių, genocido vykdytojų, KGB agentų, išdavikų. O juos pasiekti sunku, nes sėdi Seime, Prezidentūroje, sugrobę Lietuvos turtą milijonieriai, dirba vadybininkais.

Padėtis tragikomiška, nes nepasimokėme.

Gimtoji nuodėmė

Buvęs vienos gamyklos vadovas Pranas Stogušaitis kalbėjo: „Bažnyčia gimtąją nuodėmę atleidžia, o sovietinė valdžia – ne. Mano dėdė 1928 m. išvyko į Ameriką, o aš gimiau 1929 m. Kuomet KGB sužinojo, kad mano dėdė Amerikoje, mane iš vadovo pareigų atleido, nes turėjau „gimtąją nuodėmę“.

Mūsų Nepriklausomoje Lietuvoje gimtoji nuodėmė išvis panaikinta: tėvai – buvę čekistai, pagrindininkai, kovoję prieš laisvą Lietuvą, o jų sūnūs, anūkai, broliai ir šiandien užima aukštas pareigas, vadovau-

ja mokykloms, kariuomenei, įmonėms, nes „gimtoji nuodėmė“ panaikinta, lojalumas valstybei nevertinamas.

Priesaika

Sovietinėj kariuomenėj po priesaikos yra dar tokie žodžiai: „Jeigu aš sulaužysiu šią priesaiką, tegul mane baudžia griežčiausi tarybiniai įstatymai“. Ir, iš tiesų, sulaužius priesaiką, laukė griežta bausmė, areštas, kalėjimas. Taip buvo prie sovietų, taip nėra Nepriklausomoj Lietuvoj. Antai Seimo nariai Aleksandras Sacharukas ir Linas Karalius pažeidė Konstituciją, sulaužė priesaiką, tačiau jų niekas nenubaudė; vienas iš Seimo narių pasitraukė, kitas taip Seimo nariu ir liko.

Kai tuščia smegeninė

Susirgo žvėrių karalius liūtas. Begemotas, medicinos mokslų daktaras, apžiūrėjęs ligonį, pasakė: „Liga nepavojinga, tik reikia suvalgyti asilo smegenis ir būsi sveikas“. Liūtas pasiuntė lapę, kad asilą pakviestų į liūto olą. Laputė kalbėjo: „Serga mūsų karalius, todėl visą valdžią nori perleisti tau, todėl eikime pas jį“. Vos tik asilas įžengė į olą, liūtas jį griebė, tačiau asilas išsisuko, paspruko. Lapė, dar kartą siunčiama,

nėjusi pas liūtą, kalbėjo: „Tu įžeidei žvėrių karalių. Jis norėjo tave apkabinti, paslaptį tyliai į ausį pasakyti, o tu pabėgai. Grįžk atgal ir atsiprašyk!“ Dabar jau liūtas mokėjo su asilu susidoroti, tačiau pritykojusi, lapė pati surijo asilo smegenis. Kai liūtas paklausė, kur asilo smegenys, lapė atsakė: „Valdove, jei asilas, kartą ištrūkęs iš tavo nagų ir nasrų, vėl atėjo į olą, - jis neturėjo smegenų“. „Gal ir taip“ – nebeabejojo liūtas.

Ir mūsų tauta, po penkiasdešimties metų vargo ir kruvinos kančios, ištrūko iš raudonojo liūto nagų ir nasrų, tačiau, rinkdama į valdžias vakarykščius prievartautojus, vėl savo noru grįžo į to paties liūto olą. Ar ne tuščia smegeninė?..

Ne tik nereikia, bet ir negalima kaltinti tautos, iš jos tyčiotis, kaip nekaltiname ligonio. Per okupacijas, per bolševikinės ideologijos priverstinį brukimą į tautos sąmonę, nuožmų persekiojimą, kankinimus tauta iš tikrųjų pasiligojo. Tačiau ji išliko gyva, tik jai reikia iš ligos patalo keltis, eiti prie amžinųjų vertybių šaltinio, atgauti dorovę, pilietinę patriotinę sveikatą, atsigręžti bei skaityti ne tik savo didingą istoriją, bet ir tai, kas išstumta į jos paraštes.

Kęstutis Balčiūnas

Peršauta duona

Už miško laukas, kaimas, vieškelis ir upė...
Patsai ledonešis, pavasario šėlsme...
O žemė tirpstančiu sniegu įmirkus,
Klampi, lyg duonkubily užraugta tešla.

Ir kojos sunkiai, permirkusiuose batuos
Ją mindo, minko, tarsi baltos rankos kubile.
Gimtoji žemė tokia pat brangi kaip duona,
Kuprinėse iš kaimo partizanų nešama.

Ten upės vingis, akmenys per brastą...
Praeis! Juk upė jiems pažįstama, sava...
Tiek kartų čia vaikystėj maudytas, žvejota,
Naktigonių laužais pakrantė nušviesta!..

Per akmenis... Per plaukiančias lytis...
Čia pat ir krantas. Nebe toli jau stovykla...
Kuprinėse taip gardžiai koepia duona...
Juk negalėjote žinot, kad laukia pasala...

Jaunystę priešų kulkos pasalūnės užkapojo,
Nuplukdė upė, kruvinom ledų lytim.
Kartu su kūnais sietuvoj nuskendo duona,
Su viltimis, svajonėm, peršautom širdim.

Už miško laukas, kaimas vieškelis ir upė...
Visur pavasaris – ir vandeny ir žemėj ir ore!..
Prie kranto vieniša, betirpstanti lytis įstrigus,
Ant jos sušaudyta duonelė kruvina...

Pavasaris pakrančių ievose

Koks spalvingas, gražus ir koks šiltas,
Per kančias ir per kraują atėjo gegužis!..
Paupy ievos skleidėsi, ėjo iš proto,
Upėj šoko ir nardė apkvaitusios žuvys.

Baltos kekės, lyg pieno pritvinkusios krūtys,
Sviro, merkės į spindinčią, almančių srovę,
Upės vingyje beržas svyruoklis vos laikės -
Jo šaknis kovo polaidis buvo paploves...

Tarpe ievoų, per rytmečio miglą iš pievų,
Lyg Achilas Pelidas lietuviškos Trojos,
Čia po mūsų atklydęs blondinas vaikiną
Vandeny kraują plovės nuo peršautos kojos.

Buvo priešaušry mūsų dėl laisvės...
Dėl tikėjimo, meilės, šviesos ir dėl duonos.
Jo draugus pasaloj priešų kulkos išguldė,
Žemė rauda, lyg žiedlapiai lauko aguonos...

Toks spalvingas gražus ir toks šiltas,
Paupy iervas mergino, šėlo apgirtęs gegužis!..
Liūdnas tvarstėsi žaizdą blondinas vaikiną,
Žalio miško ir Tėviškės pievų brolužis.

Žygiuojanti istorija

*Su vėliavom sričių, apygardų praeina,
Išdidūs, nors žili ir eiseną jau netvirta.
Uniformuoti, tarsi ką tik iš mūšio,
Žygiuoja šaunūs seniai Laisvės parade!*

*Žvilgsniu linksmi palydi, dažnas nusišypso...
Kokie gi, žilagalviai, jūs jau be kariai!?.
Bet ordinai ir sužeidimų antsiuvai byloja,
Jauni ir narsūs buvo jie taip neseniai.*

*Štai nuotraukoj, pageltusioj išsirikiavę,
Žaliojoj girioje, po tėviškės beržais...
Kitoj – kulkosvaizdžius krūvon surėmę,
Besipuikuojantys ilga, vešliais plaukais!*

*O čia, linksmi, pietų prie lauknešio susėdę,
Gražių merginų – gal panų, gal sesių apsupty...
Šitoj, po mūšio – kas rankas, kas galvą apsitvėrę,
Žaizdas skalauja šaltinėlyje pavargę ir rimti.*

*O dar kitoj – jaunystė numesta, išniekinta,
Ant šalto grindinio, miestely, atmerktom akim...
Be žodžių kalba, būsimoms kartoms byloja:
-Mes laisvę gynėme ir uždegėm savom širdim!*

*Su vėliavom sričių, apygardų praeina
Ne žilagalviai seniai Laisvės parade...
Žygiuoja metai ir istorija garbi čia eina,
Kartu su kiekviena, krauju aplaistyta diena.*

Vladas Miniū

Užupio Angelas

*Rodos tik pakels sparnus ir nuplasnos
Virš siaurų lietuviško Monmartro gatvių
Link bernardinų sodo, kuris puikuoja rožynais,
Išpuoselėtais brolių bernardinų.
Apsukęs ratą nusileis ant šventos Onos,
Prancūziškojo Vilniaus perlo, bokštų,
Pasigėrėti didinga miesto panorama
Ir vėl pakils į senąsias bernardinų kapines,
Kuriose tiek poetų, kunigų, vienuolių
Ir užmirštų Užupio varguolių
Gal trečias šimtas metų laukia
Paskutinio Didžiojo Teisėjo žodžio.
Sustojęs prie jaunos našlaitės kapo
Sušnabždės jai Viešpaties Angelą ir vėl sugrįš
Ant savo postamento prie Malūnų gatvės kampo.
Praeivis gal pakels akis, pasveikins Angelą
Ir Angelas jam atsakys šypsniu ir kryžiaus ženklų.*

Seime – „Prakalbinti ažuolai: tūkstantmečio Lietuva“

Vytas Rutkauskas, Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejaus direktorius

1924 m. kovo 3 d. Kretingos apskrities Endriejavo valsčiaus Auksorų kaimo ūkininkų Izabelės ir Antano Ruškių šeimoje gimė penktas vaikas. Pakrikštytas Antano vardu, pagrandukas, nuo mažens garsėjo žvitrumu ir išmonėmis. Ne veltui mažąjį vijurką kaimynai praminė „Ruškio šermuonėliu“. Tačiau beprasmiškoms šelionėms nebuvo laiko. Tėvelių, ypač motinos rūpestingumo dėka, visi vaikai nuo mažens buvo pratinami prie darbo, mokomi visa širdimi mylėti Dievą ir Tėvynę. Į vaikų širdis buvo įdiegtas gilus supratimas, kad žodis „meilė“ be stiprios dvasios, tikėjimo, nuoširdumo, atjautos, pasiaukojimo, be darbo prakaito ir žemės druskos yra tik tiktai tuščias beprasmis garsas...

Mokydamasis Endriejavo mokykloje ir Rietavo žemės ūkio mokykloje mėgo piešti, drožinėti, aktyviai sportavo, dalyvavo saviveiklos būreliuose. Gerai įsidėmėjo 1937 m. Kaune vykusią jaunalietuvių sporto šventę, prezidento Antano Smetonos kalbą

apie tautos ugdymo uždavinius. Mokslus nutraukė sovietinė okupacija, karas, baisios bolševikinės represijos. 1948 m. buvo ištremtos jo visų trijų seserų šeimos, o 1951 m. – ir tėvai. Antanas tapo rezistentu, tačiau po metų buvo išduotas, suimtas ir nuteistas 15 metų katorgos Krasnojarsko lageriuose. Tik po 18 metų grįžo į Lietuvą.

Prasidėjus Atgimimui, A. Ruškys aktyviai įsijungė į Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos, kraštotyros, tautodailės draugijų, Kauno tremtinių choro veiklą. Parašė ir išleido keletą knygų, kuriose gausu vertingos kraštotyrinės medžiagos, skaudžių tremties išgyvenimų. Ištikimas Žemaitijos ir

Antanas Ruškys

Lietuvos patriotas Atgimimo metais sugrįžo ir prie medžio drožybos - ėmėsi kurti drožinių ciklą, skirtą Lietuvos tūkstantmečiui. Darbas užsitęsė daugiau nei dešimtmetį. Arti pusantro šimto darbų kolekcija „Prakalbinti ažuolai: tūkstantmečio Lietuva“ atspindi svarbiausius mūsų tautos ir valstybės istorijos bruožus: pirmuosius valstybės valdovus, kunigaikščius, carinės priespaudos sutemas, tautinės savimovės brendimo aušrą, pagrindinius jos žadintojus. Nemažą kolekcijos dalį sudaro laisvos Lietuvos atspindžiai – Vasario 16-osios signatarai, tuometinio Lietuvos sodžiaus vaizdai. Toliau – katastrofiški Stalino ir Hitlerio suokalbčio padariniai: tremtys, herojiška partizaninė kova, sovietmečio neviltis ir vėl – naujo dvasinio patriotinio prisikėlimo viltis, kitos šių dienų realijos. Visa Antano Ruškio pavaizduota Lietuvos istorijos panorama, paremta nesunaikinais tikėjimo Dieviškos malonės pamatais, kurią atspindi subtiliai išdrožinėti Dievo Sūnaus, Marijos, Šv. Petro, angelų skulptūriniai bruožai.

Šių metų pradžioje Antanas Ruškys savo unikalią kolekciją padovanojo Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejui. Tarpininkaujant Seimo nariui Justinui Urbanavičiui, buvo nutarta visos

kolekcijos retrospektyvinę parodą surengti Seimo Parodų galerijoje. Parodos atidaryme kovo 23 dieną dalyvavo autorius, jo artimieji, nemažas būrys vilniečių, svečiai iš Rietavo, Endriejavo, Raudondvario, Kauno. A. Ruškį sveikino Seimo nariai Justinas Urbanavičius, Jurgis Razma, Auksutė Skokauskienė, Socialinės apsaugos ir darbo ministras Donatas Jankauskas, Rietavo miesto meras A. Černeckis, Endriejavo seniūnė Laimutė Šunokienė, profesorė Ona Voverienė, kiti iškilūs valstybės ir visuomenės veikėjai. Muziejaus direktorius Vytautas Rutkauskas akcentavo parodos edukacines, patriotinio ugdymo galimybes.

Renginį vedė Rietavo Lauryno Ivinskio gimnazijos direktorės pavaduotojos Viktorijos Paulauskienės vadovaujami moksleiviai. Šiltą betarpiško bendravimo nuotaiką kūrė M. K. Oginskio meno mokyklos kanklininkės vadovaujamos mokytojos Jolitos Budrienės.

Birželio mėnesį ekspozicija iš Vilniaus sugrįš į Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejų, kad čia toliau įtaigiai žadintų visuomenės, ypač jaunosios kartos, savimovę, brandintų atsakomybę už gimtojo krašto ir Tėvynės likimą.

Želigovskio maišto „išvakarės“

Vytautas Ruzgins

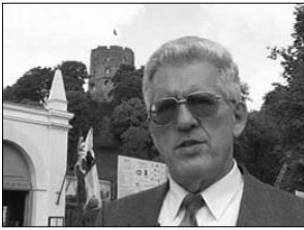
Po pirmojo pasaulinio karo į Seinų žemę reiškė pretenzijas lenkai ir lietuviai. Abi valstybės tik neseniai tapo nepriklausomos. 1918 metais vokiečių valdžia Seinus pripažino Lietuvai. Vokiečiams pasitraukus, Seinų miesto ir apskrities administraciją perėmė lietuviai. Jie įkūrė administracines įstaigas ir komendantūrą. Seinai lietuviams buvo išskirtinis miestas. Čia buvo kunigų seminarija, kurioje mokėsi nemažas būrys klierikų iš Lietuvos. Čia vyskupu tarnavo Antanas Baranauskas. Jis mirė 1902 metais ir palaiduotas Seinų bažnyčioje. Seinų krašte lenkai ir lietuviai sugyveno taikiai ir nebuvo jokių kivirčų. Tuo metu į Suvalkų miestą atvyko 41 Suvalkų pėstininkų pulkas. Kadangi Seinais ir apylinkėmis buvo lietuvių rankose, tai lenkai panūdo juos iš tų žemių išvyti. Apginklavo „partizanus“ iš kitų Lenkijos apylinkių ir suorganizavo maištą. 1919 metų rugpjūčio naktį iš 22 d. į 23 d. lenkų „sukilėliai“, vadovaujami lenkų karininko Vaclovo Zavadskio, klastingai užpuolė lietuvių įgulas Seinų krašte. Lietuviai nesitikėjo tokio staigaus ir klastingo užpuolimo ir traukėsi į Lietuvos pusę. Seinais kelis kartus buvo užimami tai vienu, tai kitu. Netrukus lietuviai susiorganizavo ir rimtai pasipriešino „sukilėliams“. „Sukilėliai“ tikėjosi, kad jiems į pagalbą

atvyks 41 Suvalkų pulkas. Bet lenkų karius sulaikė lenkų generolas Voicechas Falevičius. Matyt, lenkų vadovybė nenorėjo atviro ginkluoto konflikto. „Sukilėliai“ būtų pralaimėję, bet jiems padėjo lenkų kavalerijos dalinys, vadovaujamas leitenanto Lipskio. Mūšiai vyko 4 dienas. Žuvo „sukilėlių“ vadas V. Zavadskis. Atvykus reguliarios kariuomenės daliniams, lietuviai turėjo pasitraukti į Lazdijus. Lenkai daužė lietuviškas įstaigas, uždarinėjo mokyklas, suminėjo lietuvius. Lenkai ištrėmė iš seminarijos lietuvių profesorius ir klierikus į Lietuvą. Taip baigėsi lenkų organizuotas sukilimas prieš lietuvius. 1919 metų rugsėjo 13 d. J. Pilsudskis priėmė Seinuose „sukilėlių“ ir kariuomenės parodą.

1920 m. liepos 19 d. lenkai, sovietų kariuomenės spaudžiami, apleido Seinus. Lietuviai užėmė Seinus be pasipriešinimo ir atkūrė savo valdžią. 1920 metais rugpjūčio mėn. raudonoji armija nuo Varšuvos traukėsi. Rugpjūčio 31 d. į Seinus įžengė 16 lenkų ulonų pulkas. Rugsėjo 2 d. lietuviai juos iš Seinų išvijo. Rugsėjo 9 d. vėl prasidėjo smarkios kovos. Po atkaklių kautynių 1920 metų rugsėjo 22 d. Seinus užėmė legionierių divizija. Taigi, Seinų miestas 1919 ir 1920 metais net 13 kartų ėjo iš rankų į rankas. Netrukus, 1920 metais spalio 7 d. Suvalkuose įvyko derybos ir buvo pasirašyta Suvalkų sutartis. Bet lenkų generolas L. Želigovskis, palaimintas paties J. Pilsudskio, klastingai užgrobė Seinus ir Vilnių.

Tiems, kurie partizanų kovose pirmiausiai mato išdavystes

Rimvydas Žiliukas

Blaiviai mąstantys prancūzai, serbai, lenkai, italai ir visi kiti gerbia savo partizanų. Išgirdus žodį „saulė“ normaliam žmogui kyla asociacijos „šiluma“, „šviesa“.

Išgirdus „žiema“ - „sniegas“, „šaltis“ ir pan. Išgirdus žodį „partizanas“ normaliam žmogui kyla asociacijos „didvyris“, „kova už laisvę“, „pasipriešinimas okupantui“ ir pan. Jei išgirdus žodį „partizanas“ žmogui kyla asociacijos „išdavystė“, tai reiškia, jog yra paveikta to žmogaus psichika. Plačiau apie tai galima pasiskaityti literatūroje apie vergo sindromą, apie tai, kaip pagrobtieji įkaltai būdami su teroristais ilgai persunkia pagrobėjo ideologija, kaip jie normalią žmonių kalbą pakeičia okupanto terminologija. Stribus jie ima vadinti liaudies gynėjais, partizanus - banditais. Šitaip supainiojus gėrio ir blogio sąvokas, sukeitus jas vietomis yra paveikiama žmogaus psichika. Taip žmogus smurtą ir terorą ima laikyti normaliu dalyku. Jis praranda savo tapatybę, tampa mankurtu su baudžiauninko savimone.

Tą patį galima pasakyti ir apie tą, kuris partizanų pasipriešinime nemato esmės, o partizanų kovoje mato pirmoje eilėje išdavystes. Jam svarbiausia yra tai, o to, dėl ko žmonės auškojo gyvybes, jis nepastebi.

Norėčiau kalbėti faktų kalba. Pagal amerikiečių partizaninio karo specialistų teorijas partizanai gali priešintis okupantui tik, jei yra keturios būtinos sąlygos: bent vienos didžiosios valstybės parama tarptautinėse organizacijose, draugiškos valstybės materialinė parama ginklais, pinigais ir pan., siena su draugiška valstybe, kurioje partizanai galėtų pasigydyti, pailsėti ir gyventojų parama. Jei bent vienos nėra, tai pagal amerikiečius partizaninio karto negali būti. O Lietuvos partizanai turėjo tik gyventojų paramą. Aš parti-

zaniniame kare pirmiausiai matau tai, kad lietuviai, paneigdami amerikiečių partizaninio karo teoretikų dogmas, įrodė, jog kietasprandžiai lietuviai ištisą dešimtmetį sugebėjo kovoti net ir tada, kai amerikiečių požiūriu kovoti buvo neįmanoma.

Skirtingai nuo jūsų, aš matau ne vien tik išdavystes, o pirmiausiai tai, kad, palyginus su kitomis tautomis, tarp lietuvių išdavysčių procentas buvo nepaprastai mažas. Jei dauguma patekusių į kontržvalgybos rankas rusų, amerikiečių, gelbėdami savo gyvybes ir bijodami kankinimų sutikdavo bendradarbiauti, tai didžioji dauguma lietuvių partizanų verčiau žūdavo ar nusižudydavo. O į nelaisvę patekdavo vienetai, dažniausiai būdami be sąmonės.

Tiems, kuris lietuvių pasipriešinime mato pirmiausiai išdavystes, galiu dar priminti, jog sovietiniais laikais visokios rusų, ukrainiečių, lenkų, čekų, bulgarų, rumunų, rytų vokiečių pagrindinės antisovietinės organizacijos būdavo susekamos ir likviduojamos per keletą mėnesių. Rekordininkai būdavo tie, kuriems pavykdavo išsilaikyti pusantų metų. O lietuviai pagrindinės Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos ir kitų antisovietinių patriotinių leidinių leidėjai dirbo du dešimtmečius iki pat Nepriklausomybės paskelbimo 1990 metais. Toje veikloje (medžiagos rinkimas, popieriaus, šriftų, dažų įsigijimas, spausdinimas, leidinių platinimas) dalyvavo dešimtys žmonių ir tarpe jų neatsirado nei vieno išdaviko. Ta spaustuvė dabar yra muziejus Lapėse prie Kauno. Sprendžiu, kad daugelis tų, kurie tarp lietuvių pirmiausiai mato išdavikus, apie tą Lapėse esantį muziejų nėra net girdėję. Spėju, kad ten nebuvote ir savo vaikų, anūkų ten taip pat neatvežėte? Atvažiuokit pamatykit, susimąstykit.

Pasirodo Lietuva yra ne tik stipriausių pasaulio žmonių kraštas (turiu galvoje Žydrūną Savicką). Pasirodo Lietuva yra ir stiprios valios, tėvynmylių kraštas, kuriems visoje Sovietų imperijoje iki pat Elbės neatsirado nieko panašaus. Tai gal nereikia pliaukšti apie partizanų, kovotojų su sovietine imperija pasišventėlių išdavystes? Gal nereikia pirmiausiai

VARPAS

Leistas politkalinių sovietinės koncentracijos stovyklose: 1955 m. Vorkutoje ir 1957 m. Intoje, nuo 1975 m. iki 1989 m. – pogrindyje Lietuvoje. Atkurtas 1996 m. vasario mėn. **Leidėjai Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga, SL 22 09, ISSN 1648-0244.**

Adresas: Architektų g. 14-60, tel. 244-46-19

Architektų g. 8-4, tel. 244-21-57. LT-04210 Vilnius.

Redaguoja redakcinė kolegija. Bendradarbiams honoraras nemokamas. Straipsnių turinys nebūtinai turi sutapti su redakcijos nuomone, straipsniai ir nuotraukos nekomentuojami ir negražinami.

199-ojo „Varpo“ numerio redaktorius – Algimantas Zolubas
Skaitykite „VARPA“ internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6381

Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga (kodas 191913666)

Atsiskaitomoji sąskaita AB Bankas Swedbank, AB;

Sąskaita Nr. LT62 7300 0100 0249 2325

Išleido ir spausdino „Baltijos kopija“. Kareivių g. 13 b, Vilnius.
Tiražas 800 vnt.

Aukos **VARPUI**

Už aukas „Varpui“ dėkojame:

Europos parlamento narei Radvilei Morkūnaitei, esmingai rėmusiai šio numerio išleidimą, V. Razukui – 20 Lt,
A. Zalatoraiti – 20 Lt, B. Eriksonienei – 20 Lt,
R. Kaladytei – 20 Lt, M. Liepaitei – 15 Lt,
A. Valeikienei – 15 Lt, M. Janėnaitei – 10 Lt,
J. Vankevičiui – 100 Lt, M. Šironienei – 50 Lt,
G. Auglytei – 400 Lt, J. Navikui – 20 Lt,
L. Karbauskienei – 50 Lt, V. L. Mileškai – (pervedimu) 50 Lt,
R. Čeburniui – (pervedimu) 30 Lt,
Z. Jaškai – 50 Lt, V. Lapėnienai (Reškutėnai) – 20 Lt,
D. Kundrotienei – (pervedimas) 20 Lt.

Dėkojame už pervestus 2 proc. nuo pajamų mokesčio.

Už nuotraukas dėkojame: Vytui Rutkauskui,
Alvydui Stričkai, Valdui Kopūstui

matyti išdavystes? Jų, aišku, buvo, bet dešimteriopai mažesnis procentas negu kitų tautų. Gal pamatysim realų gyvenimą, pamatysim ir gražiąją savo istorijos

pusę, kuriai analogų aš nežinau? O gal Jūs žinot? Tai kloti faktus ant stalo. Bet tik faktus, o ne kagėbistinę propagandą.

LLKS žinios

- Gegužės 8-oji – Antrojo pasaulinio karo aukų atminimo diena.

- Gegužės 14-oji – Pilietinio pasipriešinimo diena.

- Gegužės 15-oji – Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės diena.

- Prieš 20 metų, 1991 m. gegužės 19 d., Šalčininkų užkardos Krakūnų poste nušautas pasienio tarnybos darbuotojas *Gintaras Žagunis*.

- Prieš 60 metų, 1951 m. gegužės 20 d., Panemunės r. Altoniškių k. apylinkių miške įrengtame bunkeryje žuvo Tauro apygardos štabo Visuomeninės dalies viršininkas *Juozas Totoraitis-Čigonas*, desantininkas *Benediktas Trumpys-Rytis* ir du jų bendražygiai.

- Prieš 100 metų, 1911 m. gegužės 28 d., Rokiškio aps. Pagojės k. gimė būsimas Algimanto apygardos Kunigaikščio Margio rinktinės partizanas *Petras Vizbaras-Vapsva*. 1953 m. liepos 22 d. tardymo metu jis iššoko pro KGB rūmų trečiojo aukšto langą ir žuvo.

Balandžio 1 d. Užupio Respublika šventė savo 14-ąsias Nepriklaimybės metines. Šiomet Užupio nepriklaimybės ir Konstitucijos diena buvo skirta diplomatiniams santykiams su Vokietija pažymėti. Užupio Respublikos kvietimu Vokietijos ambasadorius Lietuvoje *Hansas Peteris Annenas* ir Lietuvos užsienio reikalų ministras *Audronius Ažubalis* įšventino Užupio „Konstituciją“ vokiečių kalba.

Užupio gyventojai ir svečiai šiomet buvo pakviesti atkreipti dėmesį į ekologiją ir dalintis visomis žiniomis ir mintimis, susijusiomis su visapusišku transporto ekologizavimu. Užupio Senate buvo inauguruoti keturi ambasadoriai ypatingiesiems pavedimams. Užupio Respublikos Nepriklaimybės dienos kulminacija – šventinė eiseną, kuri prasidėjo 18 val. prie Užupio gimnazijos ir pasibaigė iškilminga vėliavos pakėlimo ceremonija Užupio Angelo aikštėje. Eisenoje dalyvavo Užupio gyventojai bei visi švęsti nusiteikę svečiai, Užupio draugai

Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos INFORMACIJA

Dėl Kario savanorio teisinio statuso pripažinimo (po mirties) ginkluoto pasipriešinimo kovoje didvyriškai žuvusiems Lietuvos partizanams turi teisę kreiptis jų šeimų nariai, giminaičiai, buvę bendražygiai, turintys pripažintą rezistencijos dalyvio teisinį statusą, atkurto partizaninio Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio apygardos, pasipriešinimo istorijos tyrinėtojai ir kiti garbingai ginkluoto pasipriešinimo kovai neabejingi tautiečiai, kraštiečiai.

Kiekvienoje ginkluoto pasipriešinimo sovietinei okupacijai apygardoje žuvo tūkstančiai Lietuvos partizanų. Šiuo metu dėl kario savanorio teisinio statuso jiems pripažinimo (po mirties) praktiškai nebėra kam kreiptis: daugumos jų patys artimiausi žmonės (tėvai, broliai, seserys) jau yra mirę. Komisija pagal galimybes sudarinėja žuvusių partizanų, dėl kurių niekas nesikreipė, sąrašus ir ateityje inicijuos jiems kario savanorio teisinio statuso pripažinimą (po mirties). Kadangi tai tęstinis procesas, prašoma ir kitus neabejings tėvynainius prisidėti prie kario savanorio teisinio žuvusiems partizanams įteisinimo.

Dėl Laisvės kovų dalyvio teisinio statuso pripažinimo (po mirties) buvusiems politiniams kalinams (partizanų ryšininkams, partizanų rėmėjams, pagrindinių organizacijų nariams, kitų pasipriešinimo sovietinei okupacijai akcijų dalyviams), kurie buvo suimti, nuteisti dėl vykdytos rezistencinės veiklos, įkalinti, sugrįžo į Tėvynę, gali kreiptis jų sutuoktiniai, vaikai, vaikaičiai, broliai, seserys, buvę bendražygiai, visuomeninės rezistentų organizacijos. Tai prasmingas būdas pagerbti jau mirusių rezistentų pastangas kovojant prieš Lietuvos pavergėjus.

Jiems suteiktas pasipriešinimo dalyvio statusas ir įteikti atitinkami pažymėjimai

Dėl tremtinio teisinio statuso pripažinimo raginame kreiptis tremtyje buvusius Lietuvos Respublikos piliečius, dar neturinčius Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos išduoto tremtinio pažymėjimo. Dėl tremtinio teisinio statuso pripažinimo ir tremtinio pažymėjimo gavimo ypatingai kviečiame kreiptis tremtyje buvusius asmenis, dar nesukakusius pensinio amžiaus.

Dėl tremtinio teisinio statuso pripažinimo taip pat raginame kreiptis tremtyje gimusius asmenis, jeigu jų gimimo metu tėvai arba bent vienas iš tėvų buvo tremtinys, kuriam tuo metu buvo taikomos specialios įskaitos (komendantūros) sąlygos arba buvo uždrausta grįžti ir gyventi Lietuvoje.

Pažymėtina, kad į tremtinio teisinį statusą taip pat gali pretenduoti asmenys, kurių abu tėvai buvo ištremti, o pretendantai į tremtinio statusą liko Lietuvoje; taip pat asmenys, kurių abu tėvai buvo įrašyti į tremiamųjų sąrašus, o pretendantai į tremtinio statusą šio įrašymo metu buvo nepilnamečiai ir šiuose sąrašuose dėl įvairių priežasčių nefigūruoja.

ANTANO RUŠKIO KŪRYBOS PARODA SEIME

Nukryžiuotas partizanas

Kristaus kapas

A. Ruškys su kraštiečiais ir parodos atidarymo dalyviais

UŽUPIO RESPUBLIKA ŠVENTĖ SAVO 14-ĄSIAS NEPRIGULIMYBĖS METINES

PAMINKLAI ŽUVUSIEMS UŽ TĖVYNĘ

Prie Gintaro Žagūnio ir kitų Laisvės gynėjų kapų

*Paminklas Gintaro Žagūnio žūties vietoje
Krakūnų k.*

*Plokštė Petro Vizbaro-Vapsvos žūties
vietai įamžinti*